

Академии информатизации, а в 2008 году – академиком Международной Академии науки и практики организации производства.

Среди наград и знаков отличия Рашит Саттарович особо ценит то, что он дважды (1997-2000 и 2013-2014 годы) становился обладателем Государственной научной стипендии Правительства республики ученым, внесшим выдающийся вклад в развитие науки и техники РК. Он воспринял это как оценку своего сложного и выстраданного труда, активной научной деятельности, которой была посвящена вся его сознательная жизнь.

Ученому в 2013 году присвоено звание «Почетный профессор Костанайского социально – технического университета им. академика З.Алдамжар», а в 2014 году – академическое звание «Почетный профессор Международного Казахско – турецкого университета им. Х.А.Ясави». Дважды (в 1989-1993 и в 1999-2003 годы) избирался депутатом Карагандинского областного Совета народных депутатов XXI созыва и депутатом Карагандинского областного Маслихата второго созыва.

Соизмеряя свою жизнь с вечными законами природы и совести, восприимчивый ко всему гармоничному и разумному, профессор Каренов собирал вокруг себя людей, увлеченных познанием, любовью к науке и обществу. Он всегда устремлен в будущее. В этом один из жизненных уроков ученого.

Острый ум, эрудиция, профессиональная компетентность, принципиальность и благородство снискали Рашиту Саттаровичу глубокое уважение коллег, друзей, близких людей и, конечно, учеников, которых можно встретить почти в каждом уголке нашей республики. Под его научным руководством подготовлены два доктора и 45 кандидатов экономических наук, которые на сегодня составляют костяк профессорско – преподавательского состава экономического факультета Карагандинского университета имени академика Е.А.Букетова.

Профессор Р. С. Каренов был талантливым сыном своего народа, который своей неординарной жизнью показывал неумную жажду познания, пример служения науке и Отечеству. Наблюдая за ним, мы часто думаем об индуистском боге Шиве. Известны две ипостаси этого доарийского феномена: энергичность – такая, что кажется – у него сто рук, сто ног и созерцательность

Р.К. Андарова – д.э.н., профессор

А.Ж. Садуов - д.э.н., профессор

С.Ш. Мамбетова - к.э.н., профессор

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды зерттеу университеті

Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.

ark_roza@mail.ru, saduvaj@mail.ru, Sagynysh.2012@mail.ru

БІЛІМ МЕН ҒЫЛЫМ САРДАРЫ

Әдетте Жаратушы берген ақыл-зердесі мен еңбегі арқылы өз мақсатына жеткен жандар жаратылысынан жұртқа жақсылық жасаудан әсте жалықпайды. Оны өмірінің басты өлшеміне айналдырып, қанға сіңген қасиеттей үнемі қастерлеп те жүреді. Бәлкім, бұл бүкіл ұстаз атаулыға тән ұлы қасиет те шығар-ау! Осындайда халқымыз «Ұстазы жақсының – ұстанымы жақсы» деген қағиданы тегіннен – тегін айтпаса керек-ті. Тарихи тұлғаға лайық қойылатын ел талабының қатал, өлшемі кең, сан-саласы алуан түрлі болатыны да сондықтан болса керек. Сондай ұстаздардың бірі де бірегейі – академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің ғалым-экономисі, Халықаралық ақпараттандыру академиясының академигі, Халықаралық өндірісті ұйымдастыру ғылымы мен практикасы академиясының академигі, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан Республикасының Білім беру ісінің құрметті қызметкері Рашит Саттарұлы Каренов еді. Рашит Саттарұлы туралы өткен шақпен айтуға мәжбүрміз. Көзі тірі болғанда биыл мерейлі 80 жасқа толатын еді. Бұл мақаламыз да сексеннің сеңгіріне көтерілгелі отырған әріптес ағамыздың ғылыми шығармашылық белестерін қалың қауымға таныстыру мақсатында дайындалған еді. Тағдырдың жазғанына шара

барма. Күз айында өтетін академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды зерттеу университетінде Рашит Саттарұлының 80 жылдығына арналған ғылыми-тәжірибелік конференция қарсаңында осы мақаланы жариялауды жөн көрдік. Бар ғұмырын ғылым мен ұстаздыққа арнаған әйгілі ғалым 80 жасқа қараған шағында дүниеден озды. Мақала ғалымның өмірі мен шағармашылық қызметін саралауға арналды.

Ізденген жетер мұратқа

Қазіргі кезде қоғамда адамдарды атқарған қызметіне байланысты мемлекет, қоғам қайраткері деп дәріптеп жатады. Ал кемеңгер Абайдың пайымдауынша, қайраткерлік адамның лауазым дәрежесіне емес, оның адамдарға, еліне жасаған жанашырлық еңбегімен өлшенбек. Жалпы мұсылман қауымын жіктеуі де осы тұрғыдан жасалғанын көреміз. Адамның қалың кәміл мұсылмандардың арасынан келесі саты хакімдікке көтерілуі, яғни Жаратушыға жақындауы, лауазыммен емес, ақыл, ғылыммен қатар адамзатқа арналған қайраткерлікпен анықталмақ.

Осы тұрғыдан көрнекті ғалым, ұлағатты ұстаз, танымал қайраткер Рашит Кареновтың хакімдігі жайында ой бөліссек дегенді жөн көрдік. Көздеген шыңының басына шығуы үшін альпинистердің алдынан бел-белестер, қия беттер, асқақ асулар, небір мұздықтар кездесетіні сияқты, Рекең де ғылым шыңына шығуда дәл осындай жолдардан өтті:

- Рашит Саттарұлы 1944 жылдың күзінде Қарағанды қаласында дүниеге келген. 1962 жылы орта мектепті үздік бітіріп, Қарағанды политехникалық институтына (ҚарПТИ) түсті;

- 1967 жылы институтты үздік дипломға бітіріп, ғылыми Кеңестің шешімімен Мәскеу тау-кен институтының аспирантурасына жіберілді. 1970 жылы экономика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесіне ізденіп диссертация қорғады;

- ҚарПТИ-де (қазіргі техникалық университет) жиырма жылдан астам уақыт (1970-1991 жылдар) жемісті еңбек етті. Білім ордасындағы осы уақыттың басым бөлігінде Рекең атақты ғалым, политехникалық институтты ұзақ жылдар басқарған академик Әбілқас Сағыновпен қоян-қолтық араласып, қызметтес болды;

- 1970-1972 жылдары институтта Экономика және тау-кен өнеркәсібін ұйымдастыру кафедрасының аға оқытушысы; 1972-1979 жылдары – осы кафедраның доценті; 1979-1981 жылдары Экономика және машина жасауды ұйымдастыру кафедрасының доценті; 1981-1991 жылдары – осы кафедраның меңгерушісі болып істеді;

- 1989-1994 жылдары ХХІ-ші Қарағанды облысының халық депутаттары Кеңесінің депутаты, ал 1999-2003 жылдары Қарағанды облыстық Маслихатының депутаты болып сайланды;

- 1991 жылдың қараша айынан 1994 жылдың 9 қаңтарына дейін Қарағандыдағы Жер қойнауын кешенді игеру проблемалары ғылыми-зерттеу институтының Экономикалық талдау және болжау лабораториясының меңгерушісі болды;

- 1992 жылы Санкт-Петербург мемлекеттік университетінде экономика ғылымдарының докторы ғылыми атағына ізденіп, мына тақырыпта диссертация қорғады: «Қор қайтарымының өлшемі, талдау және болжау теориясы мен методикасы (Қазақстан өнеркәсіптері материалдары негізінде)». Келесі жылы оған экономика профессоры ғылыми атағы берілді;

- 1994 жылдың қаңтарынан бастап академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің Маркетинг кафедрасының меңгерушісі. Ал 2002 жылы бұл кафедра екіге бөлінген соң, өзі жаңадан құрған Менеджмент кафедрасының меңгерушісі болып, 2002-2019 жылдары табысты қызмет атқарды. 2019 жылдың жазынан бастап өмірінің соңына дейін осы кафедраның құрметті профессоры болды.

Ғылымнан өз орнын тапқан ғалым

«Ғылымды үйренемін деген адамның ақыл-ойы айқын, ерік-жігері, тілек-мақсаты ақиқат пен әділдік үшін талап жолында болуы шарт. Жай ләззат іздеу, кәсіпқұмарлыққа ұқсас әрекет онда болмауы керек» деп кезінде өсиет қалдырыпты ғұлама ғалым Әл-Фараби бабамыз.

«Адамның көңілі шын мейірленсе, білім-ғылымның өзі де адамға мейірленіп, тез қолға түседі» депті хакім Абай. Олай болса, даналардан қалған осындай ұлағатты, өнегелі өсиетті жүрегіне мықтап түйген Рашит Саттарұлы Каренов ғылымның биігінен өз орнын тапқан танымал ғалым болды.

Әрбір ғалымның ұлтына сыйлар қазынасы-мандай терін төгіп дүниеге әкелген кітаптары, ғылыми

монографиялары, жазған мақалалары. Бұл орайда кейіпкеріміз олжасыз емес. Ол 1700-ден астам ғылыми және ғылыми көпшілік зерттеулердің, оның ішінде 48 монографиялық еңбектердің, 22 оқулықтар және оқу құралдарының авторы.

Еңбекқор ғалымның кейбір ғылыми ізденістеріне көз салсақ келесідей жағдайларға тап боламыз:

1. Ізденімпаз ғалымның тау-кен өндірісі нақты жағдайында негізгі құралдарды тиімді пайдалану, тау-кен ғылымының геэкономикалық бағыты мен табиғатты тиімді басқару тұжырымдамасы, минералдық ресурстары жөніндегі зерттеулері [монографиялар: «Эффективность обновления и использования основных фондов в угольной промышленности» (1987), «Новая техника и интенсификация угольного производства» (1989), «Цикл воспроизводства основных фондов угольной промышленности» (1993), «Эколого-экономические проблемы в условиях рынка: (на материалах горной промышленности)» (1998), «Минерально-сырьевой комплекс Казахстана в условиях рыночной экономики» (2000), «Эколого - экономическая и социальная эффективность геотехнологических методов добычи полезных ископаемых» (2011), «Эколого-экономические проблемы рекультивации нарушенных горными работами земель» (2013), «Приоритеты решения энергетических проблем в Казахстане» (2018)] ТМД елдерінде үлкен танымалдылыққа ие болды.

2. Р.С.Кареновтың біраз ғылыми еңбектері Қазақстан экономикасын реформалаудың күрделі кезеңі ретінде индустриалды-инновациялық даму проблемасын зерттеуге арналған. Ғалым өзінің «Инновационный менеджмент: Монография» (1997), «Жаңа енгізілімдер менеджменті: Оқу құралы» (2006), «Приоритеты стратегии индустриально-инновационного развития горнодобывающей промышленности Казахстана: Монография» (2010), Таңдамалы шығармалары. Избранные труды. Второй том: Инновации, инновационные технологии, инновационная деятельность предприятий и отраслей» (2014), «Горнодобывающий сектор экономики Казахстана в условиях индустриально-инновационных преобразований: Монография» (2016) атты кітаптарында өңдеуден бастап өнімдер мен қызметтердің жаңа түрлерін өндіруге дейінгі бірқатар мәселелерді шешу инновациялық менеджменттің негізі екенін дәлелдеді. Ең алдымен мұның бәрі барлық қажетті ресурстардың тиімді өзара әрекеттесуін қамтамасыз етумен, технология саласындағы прогрессивті шешімдерді іздеумен, тиісті мамандарды дайындау және басқарумен байланысты екенін қарастырды.

3. Рашит Кареновтың ғылыми мұрасын зерттей отырып, біздер үшін экономика ғылымының жаңа саласы болып табылатын «Менеджмент» проблемасын қамтитын еңбектерінің жөні бөлек сияқты. Осы мәселеге байланысты ғалымның мына оқулықтары мен оқу құралдарын атап өтуге болады: «Менеджмент негіздері» (1999), «Государственный и муниципальный менеджмент» (2001), «Стратегический менеджмент» (2006), «Ұйымдағы мамандар менеджменті» (2007), «Менеджмент технологий» (2009), «Информационный менеджмент» (2014), «Стратегиялық басқару» (2015), «Энергетикалық менеджмент» (2017), «Менеджмент теориясы және практикасы» (2018), Жобаларды басқару» (2019), «История менеджмента» (2022). Автордың бұл кітаптарында менеджменттің басқару ғылыми практикасы және өнері ретіндегі барлық негізгі қағидалары келтірілген. Менеджменттің ілгерілеп дамуына орай кәсіби менеджердің басқару ісінде қолданатын әдіс-амалдары мен тәсілдері көрсетілген. Шаруашылық жүргізудің нарықты жағдайында кәсіпорындар мен ұйымдардың басқару потенциалының қалыптасу мәселелері және оларды жүзеге асырудың қажетті жағдайлары талданған. Адам өзінің барлық әлеуетін, барлық мүмкіндіктерін еңбек өнімділігі мен жұмыс сапасын ұлғайтуға мүдделі болуды пайымдайтын батыс менеджментінің негізгі артықшылықтары мен ерекшеліктері қарастырылған. Менеджменттің толық тарихы баяндалған.

4. Бүгінде Қазақстан экономикасын тұрақтандыру және даму жолына көшіру - басты мәселе. Профессор Каренов бұған ден қойып, Қазақстанда экономикалық реформаны әрі қарай тереңдету бағдарламасын жасап, жетілдіруге өз үлесін қосқан экономист - ғалым. Оның зерттеулерінің ішінен кең тараған «Рыночные методы хозяйствования в экономике Казахстана» (1995), «Региональная экономика: проблемы, концепции, решения» (1997), «Қазақстан экономикасы дамуының нарыққа көшу мәселелері: Бірінші том» (2004), «Формирование рынка минерально-сырьевых ресурсов Казахстана» (2008), «Таңдамалы шығармалары. Избранные труды.» Первый том: «Актуальные проблемы рыночной экономики» (2014), «Таңдамалы шығармалары. Избранные труды.» Четвертый том: «Проблемы эффективности развития отраслей народного хозяйства Казахстана» (2016), «Ведущие отрасли и сектора экономики Казахстана: особенности и тенденции развития» (2020) атты монографияларын ерекше атауға болады. Аталған еңбектерде нарықтық экономиканың теориясы мен әдіснамасын тыңғылықты зерттеуші ретінде ол нарықтық экономиканы біртіндеп нығайтудың теориялық негіздерін жүйелі зерттеу сияқты жаңа ғылыми бағыттың негізін қалады. Осы кезде Рашит

Саттарұлы өзінің ғылымға негізделген принциптеріне сәйкес нарықтық экономиканы қалыптастыру үшін республиканың даму деңгейі мен ерекшеліктерін ескеру керек деген позицияны ұстанды.

5. Рашит Каренов қазақ тілінің жанашыры ретінде ана тіліміздің экономика саласында қолданылу аясының кеңеюі үшін қажетті алғышарттарды қалыптастыруға айтарлықтай үлес қосты. Ол экономика, бизнес, менеджмент, маркетинг, қаржы бойынша бірнеше қазақша және орысша терминологиялық, салалық ғылыми-түсіндірме сөздіктерді жарыққа шығарды: «Бизнесмендер мен менеджерлерге арналған сөздік» (1994), «Терминология рыночной экономики и бизнеса» (1994), «Что такое рынок: словарь-справочник» (1995).

Бір сөзбен айтқанда, Рашит Саттарұлының ғылыми жұмыстарының дені қазақтың ұлттық элитасын қалыптастыруға, оларды дамытуға арналған. Елге тұтқа болатын, мемлекеттік тілді, басқа тілдерді де жақсы меңгерген, әлемдік экономиканы және саясатты сараптай білетін білімді, ұлттық қасиет молынан дамыған адамдар ғана ұлтқа қызмет ете алады деп есептейді дарынды ғалым.

Еңбек ескерусіз қалмайды

Талантты ғалымның жетекшілігімен екі ғалым докторы, 45 ғалым кандидаттар даярланды. Қарымды қаламынан өрбіген туындылары бүкіләлемдік экономика ғылымының теңізіне өзен арнасындай құйылды. Атқарған ұшан-теңіз еңбегі бағаланып, 1995 жылы – Халықаралық ақпараттандыру академиясының академигі, ал 2008 жылы – Халықаралық өндірісті ұйымдастыру ғылымы мен практикасы академиясының академигі болып сайланды. Сонымен қатар, ол академик З. Алдамжар атындағы Қостанай әлеуметтік – техникалық университетінің (2013) және Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің (2014) құрметті профессоры.

Р.С.Каренов өзіндік ғылыми мектебі бар сирек ғалымдардың қатарынан орын алатын. Ол саналы ғұмырын жас мамандарды тәрбиелеуге арнап, қашанда кемел ойлар мен жаңа идеялардың кені болды. Еңбектегі бақытын ұстаздық пен ғылымнан тапқан Рекең экономика саласы бойынша ғылыми кадрларды дайындап шығаруға қосқан қомақты үлесін айрықша айту орынды. Бұл айтулы оқымыстының Қазақстан ғылымына қосқан ерекше үлесі.

Профессор Кареновтың ғылым жолындағы іргелі жетістіктерінің бірі: ол екі рет (2007-2010 жылдары және 2013-2014 жылдары) Ғылым мен техниканың дамуына зор үлес қосқан ғалымдарға арналған Қазақстан Республикасы үкіметінің Мемлекеттік ғылыми стипендиясының иегері атануы. Ізденімпаз ғалымның «Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің құрметті қызметкері» төс белгісімен, «ЖОО үздік оқытушысы» Мемлекеттік гранты иегері (2007) атағымен, көптеген медальдармен марапатталғанын да айта кеткеніміз орынды.

Сонымен, Рекең қайрат пен ерік-жігердің, адал еңбектің арқасында талай биіктерді бағындырды. «Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озады» деп хакім Абай айтқандай, Рашит Саттарұлының талайлардан оқ бойы озық тұрғаны осы ерекшеліктерінің арқасы ғой деп ойлаймыз.

Қорытынды

Әдетте белгілі суретшілер өздерін жақсы тану үшін өз автопортретін салады. Ақындар Қасым Аманжоловтың әйгілі «Өзім туралы» жыры сияқты өз өмірі жайлы өлең жазады. Жазушы, ғалым, журналистер мен өзге де шығармашылық кәсіп иелерінен де осындай туындыларды көруге болады. Осы дәстүрмен Р.С. Каренов «Жизнь, посвященная служению науке и родной стране» (2019) және «Вершина, к которой я последовательно и неуклонно стремился» (2023) деген кітаптарында «Мен кімін?» деген сұраққа жауап беріп, өз автопортретін жасапты. Әрине, адамның өзін-өзі танып, бойындағы бар қасиеттері мен мінез-құлқын дөп басып, шынайы бейнелеуі қиынның қиыны. Солай десек те, автордың өзі жайлы жазғанын біз еш қоспасыз, нағыз ғылыми дәлдікпен жасалған автопортрет деп қабылдадық.

Қорытындылай айтқанда, Рашит Саттарұлына сипаттама бергенде, туған елінің еңсесін көтеріп, мәртебесін биіктету жолында жанқиярлықпен еңбек еткен зиялы ғалымының тұлғасы буырқанған азаматтық жігердің, жаны ізгі жасампаздықтың символы тәрізді десек қателеспейміз. Экономиканың даму заңдары жөніндегі терең білімі, педагогтық дарыны, білімдарлығы, ерекше еңбекқорлығы, адамгершілігі, адамдарға деген жүрегінің тазалығы мен жанашырлығы, таңғаларлық

қарапайымдылығы – міне, осының бәрі профессор Кареновтың азамат, ғалым және ұстаз ретінде сипаттамасының тізімі десек

М.І.Әбдуов – ф.ғ.д., профессор

Б.С.Рахымов - ф.ғ.д., профессор

Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды зерттеу университеті,
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ., abduov_m@mail.ru

ЗЕРДЕЛІ ҒАЛЫМ, ЗЕРЕК ЖАН

Дарынды ғалым, дүйім елге танымал білікті зерттеуші, публицист, шежіреші атақты алаштанушы, ұлағатты ұстаз Р.С. әл-Карени (Каренов) биылғы жылы 80 жасқа толар еді. Рашит Саттарұлы — ғылыми, педагогтік, ұйымдастырушылық, қоғамдық қызметті ғылымның бірнеше салаларымен шебер ұштастыра білген ғұлама ғалым. Күнделікті қат-қабат әкімшілік жұмыстар мен қыруар тірліктің қайнаған ортасында жүрсе де, бойына біткен таланты мен ізденгіштік, еңбекқорлық қасиеттерінің арқасында ғылымның бірқатар саласында зерттеулер жүргізіп, үлкен жетістіктерге жетті. Оның қаламынан туған 1700-ге тарта ғылыми, ғылыми-әдістемелік, ғылыми көпшілікке арналған еңбектері көтерген мәселелерінің өткірлігімен, нақтылығымен, жаңалығымен ерекшеленеді. Оның ішінде ғалымның жеткілікті дәрежеде көп айналысқан саласының бірі – қазақ әдебиеті және оның тарихы мәселелері, ондағы кейбір «ақтандақтарды» тың тұрғыдан зерттеп қарастыру.

Ғалымның барлық шығармашылық еңбектерін бірнеше бағытқа бөліп қарастыруға болады. Алғашқы бағыт — оның тарихи тұлғаларға, батырларға, билерге, Алаш қайраткерлеріне арналған еңбектері: «Мәңгілік құндылықтар саңлақтары (2000); «Әрі көсем, әрі шешен Байдалы би» (2002); «Қазақтың үш ұлы көсемі» (2002); «Азаттық қаһарманы Мәнжі батыр» (2005); «Алаш азаттығының ақиығы Имам Әлімбаев» (2010); «Жұмабек Тәшенов – Алаштың жүз жылда біртуар алып тұлғасы» (2014); «Алаш қозғалысы мен Алашорда үкіметінің жиырма көшбасшылары» (2014). Бұл еңбектердің кейбірі қазақ халқының сан ғасырлық әдебиетінен, мәдениетінен, тарихынан деректі мәлімет беретін мақалалар, эсселер жинағы түрінде жазылған. Оларға енген мақалалар негізінен орталық басылымдарда, мерзімді баспасөздерде жарық көріп, оқырман қауымның сарабынан өткен. Ғалымның қалың оқырман қауымына ұсынылған бұл кітаптары Қазан төңкерісіне дейінгі және одан кейінгі Қазақстанда және басқа да жерлерде шыққан «Айқап», «Дала уалаятының газеті», «Түркістан уалаятының газеті», «Сарыарқа», «Қазақ», «Қазақстан» «Еңбекші қазақ», «Социалистік Қазақстан», «Қазақ әдебиеті», «Жұлдыз», «Жалын» газет-журналдарының бетінде жарық көрген қазақ елінің сол кездегі тарихынан, мәдени өмірінен, әдебиетінен көптеген мәлімет беретін материалдары негізінде жазылған. Бұл кітаптар қазақ сияқты ұлы да қайсар халықтың маңдайына жазылған біртуар, жүз жылда бір келер жарқыраған жұлдызы, шуақ шашар күні, жарық берер сәулесі, қайталанбас тұлғалары туралы жүрекжарды ыстық лебіздер, естеліктер, қимастық, сыйластық сезімдер сыйлайды. Қазақ елінің әдет-ғұрпын, тарихын, әдебиетін, мәдениетін, саяси өмірін, ғылымын мазмұндататын бұл кітаптар қоғам ғылымдарын зерттеуші-ғалымдарға, жоғары оқу орындарының тарих, педагогика, философия және филология факультеттерінің оқытушыларына, магистранттары мен студенттеріне қосымша құралдар ретінде қызмет ете алады. Ғалымның орыс тілін жетік білуі оның орыс тілі мен қазақ тілін салыстыра зерттеулер жүргізуіне мүмкіндік берді. («Творцы немеркнувших ценностей» (2000), «Азаттық қаһарманы Мәнжі батыр» (2005) т.б. Автордың бұл зерттеулерінде қазақ көгінде жарқырап көрінген жұлдыздардың, Алаш қозғалысы мен Алашорда үкіметінің жиырма көшбасшыларының ұлықтығы мен кішіктігін, олардың өздерінен кейінгі жамырай өрген дарынды толқынның дүр етіп, жаңбырдан соңғы көк шалғындай қаулап өсуіне игі әсерін тигізгенін қарастырған. Автордың зерттеп көрсеткендей, ХХ ғасырдың алғашқы ширегінде- ақ қазақ зиялыларының қатары А. Байтұрсынов, М. Жұмабаев, Ж. Досмұхамедов, Х. Досмұхамедов, Ә. Бөкейханов, Қ. Сәтбаев, Ж. Аймауытов, Б. Қаратаев, М. Тынышбаев, М. Шоқай, Ә. Диваев, М. Дулатов, С. Асфендияров, Т. Рысқұлов, С. Қожанов, Н. Төреқұлов, М. Әуезов, Ә. Ермаков сияқты тағы да басқа саясат, әдебиет пен мәдениет, ғылым саласындағы ондаған демократиялық бағыттағы Алаш ардақтыларымен толықты. Оларда бір ғана ұлы мақсат болды. Ол халықтың санасын ояту, орта ғасырлық мүлгуден арылтып, өнер-білімді меңгеріп, дамыған халықтардың қатарына қосылу арқылы ұлттың тәуелсіздігіне қол жеткізу еді. Олар бодандық бұғауының әйтеуір бір уақытта үзілетініне сенді. Сондықтан да сол күнге туған халқын жеткізуге бар күш-жігерлерін жұмсады. Алаш қайраткерлерінің басым көпшілігі ғылымға емес — утопияға,